

УДК 811.161.2'373.21'28

СПОЛУЧУВАНІСТЬ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ XVI–XVIII СТ. СПРОБА ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПИСУ.2

Ганна Дидик-Меуш

*Інститут українознавства імені І.Крип'якевича,
відділ української мови,
вул. Козельницька, 4, 79026 Львів, Україна
тел.: (0 322) 270 70 14*

Зроблено спробу лексикографічного опису атрибутивно-субстантивних словосполучень, вживаних в українській мові XVI - XVIII ст. з огляду на стійкість зв'язків між словами. Для опису таких словосполучень потрібно враховувати, окрім інтралінгвальних, ще й екстралінгвальні особливості їх використання.

Ключові слова: сполучуваність слів, атрибутивно-субстантивні словосполучення, лексикографічний опис, пам'ятки української мови.

Об'єкт цього дослідження – атрибутивно-субстантивні словосполучення (далі – АСС) в українській мові XVI–XVIII ст., які проаналізовано з погляду сполучуваності, що є „потужним лінгвістичним інструментом семантичного опису і мовним доказом, підтвердженням правильності такого опису” [10, с. 10]. АСС визначено як двочленне поєднання слів зі стрижневим іменником у постпозиції до контактної (рідше – дистантно) розташованого залежного від нього прикметника, поєданого зв'язком узгодження. Акцент зроблено на ад'єктивній лексиці – когнітивно-дискурсивному класі слів, які відображають найважливіші особливості сприйняття й осмислення світу [1; 6; 7; 11; 14; 15]. Із когнітивного погляду, прикметник-атрибутив має чітку семантичну виокремлюваність та позначає непроцесуальні ознаки суб'єкта, фіксуючи стійкіші та постійніші з них.

Увага до АСС зумовлена кількома причинами: 1) вони становлять одну з найбільш регулярних, продуктивних і частотних груп у більшості мов флективного типу; 2) лексичну сполучуваність вивчають переважно на основі комбінацій дієслова з іншими частинами мови, очевидно, з огляду на зручність опису синтагматичних можливостей дієслова; попри те, що принагідних зауваг про АСС у славістичному мовознавстві доволі багато, усе ще не представлено цілісного погляду на такі словосполучення, зокрема на концептуально-когнітивному рівні; 3) висвітлення проблеми сполучуваності слів у площині когнітивної лінгвістики посідає одне із чільних місць [2; 3; 5; 6; 7; 9; 12 та ін.], проте зауважмо, немає таких синтетичних робіт на матеріалі української мови XVI–XVIII ст.; 4) як відомо, атрибутивний зв'язок є найбільш тісним, коли, за О. Кубряковою, „два члени максимально зливаються, тобто представляють собою цілісну одиницю всередині речення” і „членуються лише всередині того комплексу, який утворюють”, також „оформлюють не речення загалом, а певний комплекс у його межах”. Цей факт, очевидно, пояснює регулярність появи все нових і нових АСС – одиниць номінації, які вкрай необхідні людині для спілкування, коли „явища, предмети та ін. потребують субкатегоризації, щоби суб'єкт міг вибрати єдину, „правильну” на даний момент модель. Навіть більше – у зв'язку зі зміною способу життя та діяльності, переломом у світогляді та зміною стереотипів

мислення АСС з'являються з більшою регулярністю і як одиниці номінації, що об'єктивують зміни стосовно нових концептів, а також старих понять, що обростають новими ознаками [11, с. 4]. Такі номінативні одиниці важливо вивчати, оскільки вони виконують функцію ідентифікації і виокремлення нових реалій із позицій когнітивно-дискурсивної парадигми дослідження мови. А застосування когнітивного підходу до АСС дає змогу інтерпретувати таку конструкцію відповідно до її місця „в когнітивно-культурологічному просторі мови” та концептуальну насиченість в іменному композиційному просторі української мови XVI–XVIII ст.

Сучасні дослідження АСС стосуються переважно двох основних і чітко протиставлених груп – вільні і невольні (стійкі) словосполучення. Проте, як свідчать пам'ятки, існує *проміжна зона* між повністю вільними і повністю зв'язаними АСС. „Серединна” позиція таких АСС в тому, що вони поводяться як вільні словосполучення, проте тяжіють до аналітизму внаслідок синтезованості і цілісності свого загального значення, складеного із семантики двох окремих компонентів – іменника і прикметника.

Отож для опису таких АСС потрібно, окрім інтралінгвальних, враховувати також їх екстралінгвальні особливості. Основу типології, запропонованої у цій статті, становлять лінгво-когнітивні особливості АСС, де лінгвістичні особливості – це відомі й описані у класичній літературі відомості про мову, а когнітивні – це знання й уявлення людини про світ. Когнітивний підхід до мови трактуємо як такий, коли „робиться спроба поглянути на всі явища і процеси, одиниці і категорії тощо відповідно до їхнього зв'язку з іншими когнітивними процесами: зі сприйняттям і пам'яттю людини, її уяви та емоцій, мислення”, а „мову вивчають не тільки як унікальний об'єкт, що знаходиться в ізоляції, а й значною мірою і як засіб доступу до всіх ментальних процесів, які містяться в голові людини і які визначають її власне буття та життя в суспільстві” [6, с. 149].

Для зручності опису створено шкалу композиційної семантики проміжних типів АСС, в основі якої – когнітивно-композиційний принцип інтеграції значень [10]. Шкала побудована залежно від ступеня вивідності/невивідності композиційної семантики із суми значення частин словосполучення за принципом: сполучуваність слів, об'єднаність у межах однакових (на перший погляд) конструкцій, може привести (і таки приводить) до різних семантичних наслідків. Ці результати залежать не стільки від лексичних значень слів, що входять до АСС, скільки від концептуальної взаємодії і взаємовпливу елементів конструкції. Тож, відповідно до такої концепції, на одному полюсі шкали перебувають вільні АСС (*адамашковая лиштва, облако айрное, оксамитная шапочка* та ін.); на другому – повністю ідіоматичні і абсолютно немотивовані одиниці, що характеризуються невивідністю значень цілого із суми значень його частин (<*будучи*> *цалого умыслу, <оддати> до вѣрныхъ рукъ* та ін.).

Між цими полюсами є численні проміжні одиниці з різним „ступенем не-свободи” (за Н. Юдіною), які можна поділити на дві групи: 1) композиційно вільні, але лінгвістично невольні (*карие очи, битый шляхъ, сивые волосы* та ін.); і 2) композиційно невольні, але лінгвістично вільні: а) вирази-кліше (*благое дѣло, благая вѣсть, божию милостию* та ін.), б) етикетні (*милосцѣвье панове, славетне товариство*), в) словосполучення номінаційного типу (переважно терміни) – географічні, адміністративно-територіальні, юридичні, церковні, медичні та ін., назви календарних періодів і свят, назви страв, назви рослин і тварин, каменів (*Африцкая земля, Апостолская столица, Великий постъ, амброзієва трава, артетичная болезнь, агатовый камень, сторона акторская* та ін.). Такі АСС не тільки вимагають детального вивчення, а і є цінним матеріалом для лексикографії; у словниках вони повинні мати своє, окреме, місце, про що свідчить перша спроба виділити АСС

проміжного типу, реалізована у книзі „Українські краєвиди XVI–XVIII ст. Слово – текст – словник” Г. Дидик-Меуш та О. Слободзяник [УК¹⁶⁻¹⁸].

Нижче пропонуємо матеріали „Словника сполучуваності української мови XVI–XVIII ст.” на основі АСС того періоду, ексцерпованих із писемних пам’яток, які слугують джерелом двох фундаментальних картотек (КСУМ¹⁶⁻¹⁷ та КТ). У зв’язку з обмеженим обсягом цього дослідження подано фрагмент літери **А** із коротко викладеними основними засадами словникової статті: 1. Реєстрове слово – прикметник (рідше – ад’єктивований дієприкметник) у найуживанішій фонетико-графічній формі; 2. Значення (у випадку багатозначності виклад кожного значення може бути описовим); 3. Ілюстрація – АСС (зі значком •); для зручності користування словником в усіх АСС під кожним значенням стрижневі іменники розташовані за абеткою, а прикметник послідовно в постпозиції; для відтворення повноти описаної реалії в ілюстрації подано додатковий атрибутив чи інша додаткова інформація (<◇>); 4. Джерело, рік написання [СУМ¹⁶⁻¹⁷ 1: 37–55; Тимч. І: IX–XXIII]; 5. Значком (••) марковано АСС т.зв. проміжного типу та стійкі словосполучення-ідіоми, до яких подано значення [4].

А

апостолический

‘апостольський’ [‘православний’ – СУМ¹⁶⁻¹⁷ 1, 117]

- еронъ апостолический <Константинопольский> (Київ, 1634 КМПМ I, 555)

апостолювъ

‘апостолів, апостольський’

- мѣсце апостолюво ‘уринок із Діянь апостолів’ (1603 Пит. 102)

апостольський

1. ‘який стосується особи апостола (апостолів), апостольський’

- глаголь апостольский (Київ, 1648 МКСВ 349)
- ликъ апостольский (Львів, 1605-1606 Перест. 47)
- плечѣ апостольские (1489 Чет. 265)
- постъ апостольский (Київ, 1619 О обр. 157)
- слова апостольские (Вільна, 1595 Ун.гр. 154)
- соборъ апостольский (Чернігів 1646 Перло 35)
- руки апостольские (II пол. XVI ст. КА 135)

2. ‘який стосується вчення апостолів, організований, проповідуваний апостолами, апостольський’

- бесѣды апостольские ‘книга проповідей апостолів’ (Луцьк, 1627 ПВКРДА I-2, 265)
- канонъ апостольский (Львів, 1646 Зобр. 36 зв.)
- книги апостольские (XVII ст. Инд. № 527, 3 // КТ)
- листи апостольские (поч. XVII ст. Проп.р. 150 зв.)
- наука апостольская (1603 Пит. 41)
- писание апостольское (1489 Чет. 48)
- писма апостольские <Петра> (Львів, 1605–1606 Перест. 51)
- правила апостольские (XVI – поч. XVII ст. Кн. о лат. 127)
- преданя апостольские (Острог, 1598 Ист.фл.син. 34)
- проповѣдание апостольское (Перемишль, 1592 ЛСБ 399)
- проповѣдь апостольская (1608-1609 Виш.Зач. 202)
- учение апостольское (Львів, 1614 Вил.соб. 2)
- чуда апостольские (поч. XVII ст. Проп.р. 228 зв.)

- дѣяннїа апостолскїе ‘Дїяннїа апостолів’ (Вільна, 1599 Ант. 801)
- дѣи апостолскїе ‘Дїяннїа апостолів’ (поч. XVII ст. Проп.р. 100 зв.)
- дѣйма апостольская ‘Дїяннїа апостолів’ (XVI ст. НС 151)
- слѣдъ апостолскїй ‘ученнїа апостолів’
 - ◆ держатися слѣда апостолскогo (1600–1601 Виш.Кр.отв. 166)
 - ◆ проходити слѣдъ апостолскїй (1600–1601 Виш.Кр.отв. 175)
- 3. ‘який стосується послїдовників апостолів, апостольскїй’
 - єпископы апостолскїи (Вільна, 1596 Ун.гр. 134)
 - мужъ апостолскїй (Київ, 1621 Коп.Пал. 777)
- 4. ‘який стосується католицької церкви, католицькїй’
 - вѣра <правдива> апостолска ‘католицизм’ (Чернігів, 1646 Перло 12)
 - намѣстникъ апостольскїй ‘Папа Римскїй’ (Чернігів, 1646 Перло 34)
 - столица апостольская ‘Рим’ (поч. XVII ст. Проп.р. 234 зв.)
 - церковь апостольская ‘католицька церква’ (Львів, 1596 ЛСБ 301, 1 зв.)
- ароматный**
‘ароматний, запашний’
 - угль ароматный (1718–1724 ЛСЛ 150)
- арсенальный**
‘арсенальний’ [арсеналь ‘місце, де переховуються кораблі’ – Тимч. 34]
 - врата арсенальные (XVIII ст. Гр.Барск. III, 393 // КТ)
- артетичный**
‘артритний’
 - болезнь артетичная ‘артрит’ (XVIII ст. Лѣк. 60 // КТ)
 - боленіе артетичное ‘артрит’ (XVIII ст. Лѣк. 7 // КТ)
- артилерійный**
‘артилерійскїй’
 - капитанъ артилерійный (1726 Дн.Марк. II, 12 // КТ)
- архангельский**
‘архангельскїй’
 - стояннїа архангелская (1489 Чет. 43 // КТ)
 - рѣчи архангелскїе <радостные> (1489 Четя 52 зв.)
 - чинъ архангелскїй (Почаїв, 1618 Зерц. 5)
- архиепископский**
‘архієпископскїй’
 - добра архієпископскїе (Володимир, 1598-1599 Відп.ПО 1063)
 - неблагословене архієпископскоє (Гологори, XVI ст. Апол. 4)
 - печать архієпископская (Київ, 1628 Апол. 4)
 - столица архієпископская (Львів, 1591 ЛСБ 155)
- архиерейский**
‘архієрейскїй’
 - голосове архієрейскїе (Володимир, 1571 УЄ Вол. 82)
 - дворъ архієрейскїй (поч. XVII ст. Проп.р. 93)
 - молитвы архієрейскїе (Ірклїїв, 1650 ЦДАДА 124, 3, 37)
 - пілатъ архієрейскїй (Володимир, 1571 УЄ Вол. 82)
 - поклонъ архієрейскїй (Дермань, 1628 КМПМ I, дод.322)
 - слуга архієрейскїй (XVII ст. ? // КТ)

- стань архіерейский (Львів, 1614 Кн. о св. 3 зв.)
- шапка архіерейская (1718–1724 ЛСЛ 53)
- оронь архіерейскій (Київ, 1633 Евф. 308)

архиереовъ

‘архіереїв’

- вбра архіереова (1489 Чет. 26)
- дворъ архіереовъ (1556–1561 ПС 109 зв.)
- служебникъ архиереовъ (1556–1561 ПС 317)

архимандритий

‘архіандритів’

- рука архимандритья ‘підпис архимандрита’ (Київ, 1592 АСД I, 186)

архимандритовъ

‘архіандритів’

- владникъ архимандрытовъ (Пісочне, 1541 АС VI, 281)
- люди арьхимандритовы (1552 ОКЗ 46)
- спѣваки архимандритовы (Львів, 1631 ЛСБ 1051, 5 зв.)

архимандритский

‘архіандритський’

- имена архимандритские (Луцьк, 1571 АрхЮЗР 8/VI, 364)
- преложенство архимандритское (Вільна, 1620 См.Каз. 16 зв.)

архимандрический

‘архіандритський’

- забава архимандрическая (Львів, 1631 ОЛ 16)

архимандричий

‘архіандритський’

- деспектъ архимандричий (Дубно, 1575 АСД IV, 17)
- жезль архимандричий (XVIII ст. Собр.Прип. 70 // КТ)
- люди архимандричие (XVI ст. Маг.каз.зем. 9 // КТ)
- урядъ архимандрычий (Київ, 1631 Тр.П. 8)
- чоловекъ архимандричий <печерский> (Київ, 1545 АрхЮЗР 1/VI, 44)
- чинь архимандричій <на себе приняти> (1594 Ак.ЗР IV, 76 // КТ)

архимандрій

‘архіандритів’

- монастирь архимандрій (1727 Дн.Марк. II, 122 // КТ)

архимандрычинь

‘архіандритський’

- врядникъ архимандрычинь (Луцьк, 1570 АрхЮЗР 1/I, 19)

архистратиговъ

‘архістратигів’

- царство архистратигово <михаилово> (1489 Чет. 373 зв.)

арцибискупій

‘архібускупський’

- камяница арцибискупья (серед. XVII ст. ЛЛ 167)

арципожитечный

‘дуже корисний’

- рѣчь арципожитечна (XVIII ст. Укр.Госп.Пор. 73 // КТ)

арцыкнѣжатскій

‘який стосується великого князя часів Великого князівства Литовського; великокнязівський’

- листы арцыкнажатскіє (Єв’є, 1616 Прич. отех. 3)

асекурований

‘гарантійний, страховий’

- карьта асекурована (XVIII ст. Оп.ст.кн. 11 // КТ)

асесорский

‘асесорський, судовий’

- декретъ асьсесорский (Луцьк, 1648 АрхЮЗР 1/VI, 817)
- судъ асесорский (1597 АрхЮЗР 1/VI, 207 // КТ)

аспидный¹

‘гаспидський, диявольський’

- злобление аспидное (1489 Четья 274)
- *образн.* адъ аспидный ‘злоба’ (Острог, 1587 См.Кл. 6 зв.)

аспидный²

‘виготовлений із яшми; яшмовий’

- чара аспидна <серебромъ обложена> (1509 АЮЗР II, 124 // КТ)

аспидовъ

‘який стосується асида – отруйної змії; зміїний’

- ядъ аспидовъ (Київ, 1637 УЄ Кал. 543)

асписовый

‘виготовлений із яшми, яшмовий’

- крестикъ асписовый (1752 Маг.для ист.общ.б. 86 // КТ)
- камень асписовый ‘яшма’ (XVI ст. КАЗ 605)

аспрный

‘який стосується грошей, грошовий’ [**аспра** ‘дрібна срібна монета’ – СУМ¹⁶⁻¹⁷ 1, 141]

- нужди аспрные (1610 Виш.Посл. до Кн. 235)

аспурский (ашпурский)

‘виготовлений за правління Габсбургів; габсбурський’

- работы ашпурской <штофа на пукляхъ> (XVIII ст. Быт.млр.обст. 343 // КТ)
- работы аспурской <крушка серебряная> (Зб.Н.Марк. № 960 // КТ)

аспѣсовый

‘виготовлений із яшми, яшмовий’

- доска аспѣсовая <чорная> (1764 Арх.Люб.25 // КТ)

ассерійстїи

‘ассирійський’

- жолнѣре ассерійстїи (поч. XVII ст. Проп.р. 274 зв.)

ассирийский

‘ассирійський’

- князь асырыйский (XVII ст. КТ)
- кроль ассирийский (XVII ст. КТ)

астрологицкий

‘астрологічний’

- забобони астрологицкие (XVII ст. Гал.М.Пр. 370 // КТ)

астроліодзский

‘астрологічний’

- наука астроліодзская ‘астрологія’ (XVII ст. Єв.Реш. 246 // КТ)

астрономский

‘астрономічний’

- миля астрономская <кроковъ 4000> (1627 ЛБ 112)

атамановъ (отамановъ)

‘який стосується отамана – голови громади (перев. сільської); отаманів’

- домъ отамановъ (Київ, 1590 ЦДА Лен. 823, 1, 133, 73 зв.)
- сынъ отамановъ (Житомир, 1618 АрхЮЗР 3/1, 213)

атаманский

‘який стосується отамана – голови громади (перев. сільської); отаманський’

- позволене атаманское (1665 Ак.Полт.Гор.Ур. I, 20 // КТ)
- солодовня атаманская (1722 Мат.Полт.Полк. II, 42 // КТ)

атенскій

‘атенський, афінський’

- гетманъ [царь] атенскій (поч. XVII ст. Проп.р. 260 зв.)
- младенцы [юнаки] атенскіи (поч. XVII ст. Проп.р. 273)
- царь атенскій (поч. XVII ст. Проп.р. 161 зв.)

атестаційный

‘який містить висновок про кого- чи що-небудь, атестаційний’

- листъ атестаційный ‘свідоцтво, посвідка’ (1627 Гол.П.М. I, 298 // КТ)

атласовый

‘атласовий, атласний’

- аиръ атласовый <червоный, злотомъ гафтованый> (1663 Ак.Бор. 66 // КТ)
- жупанъ атласовый (1676 П.П.Суд. 129 // КТ)
- кольдра атласовая (Київ, 1635 ЛНБ 5, II 4060, 104)
- материя атласовая <шкарлатная> (1688 ? КТ)
- матераць атьласовый (Житомир, 1650 ДМВН 193)
- омофоръ атласовый (XVIII ст. Кн. ризн. 35 // КТ)
- пара рызь атласовыхъ <вишневыхъ> (1739 ? КТ)
- ризы гатласовыи (Львів, 1579 ЛСБ 1033, 1)
- сакось атласовый (Львів, 1637 Инв. 55)
- стихарь атласовый (1675 ??? КТ)
- шата отласовая (Тороканів, 1555 ЧИОНЛ V-3, 158)

атласный

‘атласний, атласовий’

- стихарь атласный <бѣлый> (1675 Прот.Полт.С. II, 3 // КТ)

аульный

‘аульний, який живе в аулі’

- татари аульные (1725 Дн.Марк. I, 313 // КТ)

афектуючий

‘який вимагає, домагається, прагне чи бажає чого-небудь’

- сторона афектуючая ‘позивач’ (1678 П.П.Суд. 55 // КТ)
- сторона афектуючая ‘позичач’ (1710 Вас.36.Мат.Львоб.Укр. 83 // КТ)

афендровый

‘який стосується заднього проходу людини’ [афендронъ ‘дупельце, відхідник’ і ‘виходок’ – Тимч. I, 41]

- вѣтръ афендровый <непроходимый> (XVII ст. Рук. № 362, 283 // КТ)

афинский

‘афінський’

- ладія афинійская (1718–1724 ЛСЛ 885)

афінський

‘афінський’

- праздник афінський (1718–1724 ЛСЛ 879)

африканський

‘африканський’

- мѣсто африканское <Кароагена> (1665 Гал.Кл.Раз. 484 // КТ)

африцкый

‘африканський’

- воль африцкый (XVII ст. Рук.Хрон. 303 // КТ)
- земля Африцкая ‘Африка’ (XVII ст. Рук. № 362 // КТ)

Отже, спроба подати АСС у форматі словника дасть змогу уповні відобразити корпус таких словосполучень, сформований на основі текстів пам’яток української мови XVI–XVIII ст. Це слугуватиме надійною підставою для відтворення повної картини уявлень тогочасних українців про себе і про світ.

1. *Афанасьева О.* Адъективный класс лексики в современном английском языке и формы его языковой репрезентации. – Москва, 1994.
2. *Богуславская О.Ю.* Интеллектуальные способности и деятельность человека в зеркале прилагательных // Языковая картина мира и системная лексикография. – Москва, 2006. – С. 471–516.
3. *Вендлер З.* О слове *good* // Новое в зарубежной лингвистике: лингвистическая семантика. – Москва, 1981. – Вып. 10. – С. 531–554.
4. *Дидик-Меуш Г.* Сполучуваність слів в українській мові XVI–XVIII ст. Спроба лексикографічного опису // *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae. Acta Linguistica Academica.* – Budapest, 2017. – Vol. 65 [у друці].
5. *Кобрин Н. А.* О соотносимости ментальной сферы и вербализации // Концептуальное пространство языка: Сб. научн. трудов / Ред. Е.С. Кубрякова. – Тамбов, 2005. – С. 77–94.
6. *Кубрякова Е. С.* О нетривиальной семантике в сочетаемости прилагательных с существительными // Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура / Отв. ред. Ю.Д. Апресян. – Москва, 2004. – С. 148–153.
7. *Кубрякова Е. С.* К проблеме ментальных репрезентаций // Вопросы когнитивной лингвистики. – Москва, 2007. – № 4. – С. 8–16.
8. *Лакофф Дж.* Женщины, огонь и опасные вещи: что категории языка говорят нам о мышлении / Пер. с англ. И.Б. Шатуновского. – Москва, 2004.
9. *Никитин М. В.* Лексическое значение в слове и словосочетании. – Владимир, 1974.
10. *Рахилина Е. В.* Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. – Москва, 2000.
11. *Юдина Н. В.* Лексическая сочетаемость в когнитивном аспекте. – Москва, 2006.
12. *Coulson S.* Semantic Leaps: Frame-Shifting and Conceptual Blending in Meaning Construction. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
13. *Fauconnier G., Turner M.* The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. – New York: Basic Books, 2002.

14. *Susse R.* The Deep Structure of Adjectives in Noun Phrases // *Journal of Linguistics.* – V. 10. – № 1. – P. 111–131.

15. *Wolf F., Gibson E.* Coherence in Natural Language: Data Structures and Applications. – Cambridge: Cambr. University Press, 2006.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ:

*КСУМ*¹⁶⁻¹⁷ — Картотека „Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.” / Зберігається у Відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, м. Львів.

КТ — Картотека „Історичного словника українського язика” за ред. Є. Тимченка / Зберігається у Відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (м.Львів).

ЛСЛ — І. Максимович. Лексикон латинсько-слов’янський (1718–1724) / Факсим. вид. О. Горбача. – Рим, 1991.

*СУМ*¹⁶⁻¹⁷ — Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / Відп. ред. Д. Г. Гринчишин і М. Чікало. – Львів 1996–2013. – Вип. 1–16.

Тимч. — Тимченко Є. Історичний словник українського язика. – Харків; Київ, 1930–1932.

*УК*¹⁶⁻¹⁸ — Г. Дидик-Меуш, О.Слободзяник. Українські краєвиди XVI–XVIII століть. Слово – текст – словник. – Львів, 2015.

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2017

доопрацьована 30. 06. 2017

прийнята до друку 15. 08. 2017

THE COMPATIBILITY OF THE WORDS IN UKRAINIAN LANGUAGE OF THE XVI–XVII CENTURIES. ATTEMPT OF LEXICOGRAPHIC DESCRIPTION. 2

Hanna Dydyk-Meush

*Ivan Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies
of National Academy of Sciences of Ukraine,
Department of Ukrainian Language
4, Kozelnyts'ka St., 79026 Lviv, Ukraine
phone (032) 270 70 14*

The aim of this paper is to present compatibility of the words in Ukrainian language of XVI–XVIII centuries based on attributive-substantival complex and the lexicographical attempt to describe these lexical units.

Attributive-substantive phrases in Ukrainian language in XVI–XVIII centuries are binary combinations of words from the core noun and adjective addicted to it, combined by bond of approval. Emphasis is placed on adjectival lexicon - cognitive-discursive class of words that reflect the main features of perception and understanding of the world. Modern research attributive, substantive phrases related primarily to two main and clearly opposed groups - free and non-free (stable) phrases. However, according to the monument, there is an intermediate zone between totally free and totally bound ASP. „Middle” position of the ASP is that they behave as free expression, but tend to analiticity as a result of integrity of its total meaning, composed of semantics of two separate components - a noun and an adjective.

So to describe such substantive-attributive phrases except intralinguistic their extralingual features must be considered.

The materials of the „Dictionary of Ukrainian language compatibility in XVI–XVIII centuries” are presented in the article. They are based on attributive-substantive phrases of that period identified from written records, which serve as a source of two fundamental card files.

Key words: relic text of the Ukrainian language, attributive adjective, adjectival-substantive complexes, compatibility of the words, historical lexicography.